

Димитър Митрев

ГОЦЕ ДЪЛЧЕВЪ

— апостолът на македонската революция.

„Азъ разбирамъ свѣта, единствено, като поле за културно съревнувание между народитѣ“.

Въ историческия пътъ на всѣки народъ, винаги, има една личностъ, споменътъ за която живѣе и израства въ съзнанието на поколенията. Народитѣ помнятъ: Гарибалди, Мацини, Собески, Мицкевичъ, Петюфи, Ботевъ . . . Не е далечъ денътъ, когато обективниятъ историкъ ще прецени, че единъ между равнитѣ е и Гоце Дѣлчевъ — безсмъртниятъ апостолъ на македонската национал-революционна борба.

Рожба на своето време, Дѣлчевъ създаде епоха, най-свѣтлата и героична епоха въ живота на македонцитѣ. Закърменъ съ идеитѣ на 90-тѣхъ години на миналото столѣтие, циментиралъ въ себе си мора-

ла и възгледитѣ на истинския революционеръ и народенъ водачъ, Гоце схвана правилно политическиятъ и икономически условия на живота въ разкапващата се отоманска империя. Той надхвърли ограниченитѣ възможности на харамийството, чиято индивидуална борба бѣ безрезултатна, и създаде епохата на революционното движение въ Македония.

Дѣлчевъ разбираше революцията на мѣстна почва, (въ Македония) като всеобщо повдигане на организирания народъ. Той бѣше убеденъ, че всѣко робство може да се разруши само чрезъ борба — упорита и организирана: „Ако тиранията е

насилие, то революцията е насилие върху насилието.“

Дѣлчевитѣ схващания за ролята на революционизиранитѣ обществени сили въ Македония не сѣ нѣщо отвлѣчено, стихийно проявяващи се размишления, откъснати отъ прѣката действителностъ. Отъ началото до края на своя героиченъ жизненъ пътъ, Гоце си остана последователенъ на здравитѣ принципи на една реалистична революционна политика въ македонското освободително движение. И въ паметнитѣ предилинденски дни, когато външнитѣ влияния се готвѣха за решителна атака срещу изграденото съ толкова скъпи жертви и идеализъмъ вътрешно македонско дѣло, Гоце бѣше единъ отъ ония честни и последователни дейци, които наредъ съ кадритѣ на организацията, издигнаха гранитна бариера срещу действащия изъ засада продаженъ врагъ. И въ процеса на кървавата и упоритата борба за отстояване позициитѣ на македонското революционно

Чу се новъ кръсъкъ на по-младъ мъжки гласъ. Той бѣше ужасенъ и болезненъ. Азъ забравихъ врабчетата и изтичахъ въ съседната стая. Една маса бѣше съборена, до нея лежеше безмълвна и уплашена майката. Блѣдожълтия господинъ бѣше застѣпилъ на пода синя си и го блѣскаше свирепо съ машата.

— Ще крадешъ, а? Ще крадешъ! — реवेशе той бѣсно. — Баща си ще крадешъ, куче! Съ тѣзи рѣце, а?

Той го удари съ машата презъ рѣцетѣ. Момчето изпище отчаяно. Азъ се хвърлихъ поривисто къмъ него и издърпахъ железото отъ тънкитѣ му прѣсти. Той ме погледна съ помѣтени, неразбиращи очи. За него азъ бѣхъ новъ врагъ и той ревна срещу мене съ запѣнени уста.

— Какво търсите тука? Махайте се! Махайте се или ще ви изритамя!

— Оставете момчето — казахъ азъ развълнуванъ.

— Той е мой синъ и ако искамъ ще го убия! — чухте ли? Хайде махайте се!

Изведнажъ стана нѣщо чудно, което често се случва между нервни хора. Съкашъ по индукция неговата яростъ почна да прелива въ мене. Чувствахъ, че побѣсняамъ. Почнахъ да дишамъ тежко и кръвта нахлу въ главата ми.

— Оставете момчето или ще ви хвърля презъ прозореца! — изръмжахъ азъ като животно.

Чинovníкътъ отстъпи назадъ почти уплашенъ. Той се укроти съвсемъ внезапно. Лошиятъ огънь беше угасналъ така бързо както беше избухналъ. Той беше явно слабъ за да издържи за по-дълго време напора на силни чувства. Те го обхващаха изведнажъ и го премазваха съ яростта си.

Тамъ където бѣха бушували, оставаше жалко, задимено пепелище.

Безъ да чакамъ повече заведохъ момчето въ стаята си и почнахъ да се разхождамъ, за да се успокоя. Погледнахъ госта си. Той беше гимназистъ отъ срѣднитѣ класове, нисъкъ, крѣглоглавъ, съ щръкнали уши и очи безъ клепки, които никога не мигатъ. Отъ цѣлата му фигура лѣхаше нѣщо упорито и тъмно. Никой въ къщата не го обичаше, а и на самия менъ не ми беше твърде симпатиченъ.

— Колко пари открадна? — попитахъ азъ.

— Двадесетъ лева! — отговори той.

— Не сѣ много! За какво ти трѣбваша?

— Така трѣбваша ми!

— Ти не би трѣбвало да крадешъ! — казахъ азъ внимателно. Баща ти е беденъ и едва храни семейството.

— Баща ми е животно! — заяви злобно момчето.

— Силно казано! Баща ти е само единъ прекалено нервнъ човѣкъ. Той е станалъ такъвъ отъ монотонния животъ на учредението . . . А защо смѣташъ, че все още стои тамъ? Много просто, за да ви храни.

— Това е неговъ дългъ! — заяви съ тъмно упорство момчето. — Той е длъженъ да се грижи и за моитѣ удоволствия! Какъ гледа своитѣ.

— Какви удоволствия може да има баща ти?

— Той пие всѣка вечеръ мастика и пуши! Това малко ли е? Не заслужавамъ ли и азъ едно кино?

— Но той не пие много! — казахъ азъ раздразненъ. — Пък и да пие! Въ този

мраченъ животъ това е единствената му утѣха . . . Ти не си малъкъ и трѣбва да разберешъ това!

— Умразенъ ми е! — каза той.

— Не би трѣбвало да говоришъ така! Той ти е баща. Разбирашъ ли какво значи това? Азъ съмъ сигуренъ, че те обича.

— Той ме бие!

— Но той го прави защото не може повече да се здържа. Баща ти е изхабенъ отъ хилядитѣ огорчения и обиди, които е изпиталъ до като ви отгледа. А ти си младъ и трѣбва да задържашъ лошитѣ чувства. Кажми ми поиска ли му пари?

— Не ми даде.

Азъ се замислихъ за мигъ.

— Слушай! Когато ти трѣбватъ малко пари, ела да ми поискашъ. Не се срамувай! Знаемъ, че нѣкой денъ ще ми ги върнешъ . . .

— Азъ не съмъ просекъ! — каза той студено, после се замисли и добави помело — все пакъ много ви благодаря.

Какво повече можеше да си кажемъ? Той си отиде все така тъменъ и упоритъ. Останахъ самъ съ нѣкакъвъ лошъ вкусъ въ устата и съ праздно сърдце. Срамувахъ се отъ своето побеснѣване преди малко. Бѣше ми тежко за тѣзи баща и синъ, които тровеха малката и обща стаичка съ дѣха на омразата. Помнихъ си майката съ уплашенитѣ очи, която лежеше до съборената маса. Нѣщо лепкаво пълзеше по менъ и ме караше да се отвращавамъ отъ свѣта. Избѣгахъ бързо до прозореца при моитѣ врабчета, които чуруликаха едно до друго и се къпеха отъ свѣтлина въ синята небесна вана. Но и тѣ вече бѣха изчезнали. Останахъ самъ въ малката стаичка.